

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

"TASDIQLAYMAN"
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti rektori
Q. Muxamedov

2023 yil "5" _____

**DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60112100 – Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi

Fan/modul kodi DHNT110		O'quv yili 2023-2024	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Davlat va huquq nazariyasi va tarixi		60	90	150
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad – davlat va huquqqa tegishli hodisa va jarayonlarning muhim, zaruriy va eng umumiy tomonlarini o'rganish orqali jamiyat taraqqiyotining obyektiv qonuniyatlarini ochish va tushuntirib berish, ijtimoiy hayot maqsadlarini aniqlash va ijtimoiy munosabatlarni davlat va huquq vositasida tartibga solish mexanizmlarini yaratish, ularning rivojlanish istiqbollari ko'rsatib berishdan iborat. Fanning vazifasi – mamlakatda shakllanayotgan fuqarolik jamiyati, demokratik davlatchilik va huquqiy tizim xususiyatlariga oid nazariy xulosalar o'z ifodasini topishi barobarida, davlat va huquqning vujudga kelishi, mohiyati, mexanizmi, funksiyalari, shakllari, ularning jamiyatni modernizatsiyalashdagi roli jonli tarzda bayon etishdan iborat. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Huquqiy tartibga solish mexanizmi Huquqiy tartibga solish tushunchasi. Huquqiy tartibga solish mexanizmi va uning tarkibiy qismlari. Konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish. Huquqiy tartibga solishning ijtimoiy va ruhiy mexanizmi 2-mavzu. Qonuniylik va huquqiy tartibot. Intizom Qonuniylik tushunchasi, mohiyati va vazifalari. Qonuniylik prinsiplari va kafolatlari. Qonuniylikni ta'minlashda Konstitutsiyaning ahamiyati . Huquqiy tartibot va jamoat tartiboti. Intizom. 3-mavzu. Yuridik ixtilof (kolliziya) Yuridik ixtiloflarning tushunchasi, sabablari va oqibatlari. Yuridik ixtiloflarning turlari Yuridik ixtiloflarni hal etish tartibi va usullari. 4-mavzu. Huquqiy xulq-atvor, huquqbuzarlik va yuridik javobgarlik Huquqiy xulq-atvor tushunchasi, belgilari va tasnifi. Huquqbuzarlik tushunchasi va mohiyati. Yuridik javobgarlik tushunchasi, belgilari va turlari. Aybsizlik prezumpsiyasi. Yuridik javobgarlik va qilmishning huquqqa xilofligini istisno qiluvchi holatlar. 5-mavzu. Fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat Fuqarolik jamiyati tushunchasi va mohiyati. Fuqarolik jamiyatining tarkibiy tuzilishi va asosiy prinsiplari. Davlat va fuqarolik jamiyati. Huquqiy davlat				

haqidagi ta'limot. O'zbekiston – huquqiy ijtimoiy davlat. Huquqiy davlat ta'limotining tarixiy-nazariy manbalari. Huquqiy davlat va uning belgilari.

6-mavzu. Mavzu: Qadimgi Sharq, Yunoniston va Rim davlati va huquqi

Qadimgi Misr va Bobilning davlati va huquqi. Qadimgi Xitoy va Hindiston davlati va huquqi. Qadimgi Yunon va Rim siyosiy tuzumining shakllanishi. Qadimgi Yunoniston va Rim huquqining rivojlanish xususiyatlari

7-mavzu. Ilk davlatlarning tashkil topishi va rivojlanish bosqichlari

O'zbekiston hududidagi qadimgi davlatlarning tashkil topishi xususiyatlari. O'zbekiston hududidagi ilk davlatlarning kelib chiqishi shart-sharoitlari, sabablari va xususiyatlari.

O'zbekistonda huquqning kelib chiqishi va manbalari. "Avesto"-qadimgi davrning asosiy huquq manbai. Qadimgi davrda mulkiy munosabatlarning tartibga solinishi. Nikoh va oila huquq

8-mavzu. Arab xalifaligining davlati va huquqi

Arab xalifaligining oliy, markaziy va mahalliy hokimiyat organlari. Musulmon huquqiy tizimining xususiyatlari. IX–XIII asrlarda Movarounnahrda davlatchilikning rivojlanishi. IX–XIII asrlarda O'zbekiston hududidagi davlatlarning ijtimoiy-siyosiy tuzumi.

Islom huquqning vujudga kelishi va rivojlanish xususiyatlari, islom huquqi manbalari. Shariat bo'yicha mulkiy munosabatlarning tartibga solinishi.

Somoniylar davlati va huquqi. G'aznaviylar davlati va huquqi. Qoraxoniylar davlati va huquqi. Saljuqiylar davlati va huquqi. Xorazmshoxlar davlati va huquqi

9-mavzu. Amir Temur va Temuriylar davlati va huquqi

XIV asrda Movarounnahrda markazlashgan davlatning tashkil topishi. Amir Temur davlatida boshqaruv tizimi. "Temur tuzuklari"da davlat huquqi masalalarning tartibga solinishi. Shayboniylar davlati va huquqi. Ashtarxoniylar davlati va huquqi.

10-mavzu. O'rta va yangi asrlarda yevropa mamlakatlari davlati va huquqi (Fransiya, Germaniya va Buyuk Britaniya)

O'rta asr G'arbiy Yevropa davlatchiligiga umumiy tavsif. O'rta asrlarda Yevropa davlatlari huquqiy tizimining xususiyatlari.

11-mavzu. Amerika Qo'shma Shtatlari davlati va huquqi

AQSHning vujudga kelishi va uning mustaqillik Deklaratsiyasi. AQSH Konstitutsiyasi.

12-mavzu. Rossiya podsholigi mustamlakachiligi davrida O'zbekiston hududida davlat va huquq.

O'rta Osiyoning Rossiya podsholigi tomonidan bosib olinishi va Turkiston O'lkasining siyosiy tuzumi. Rossiya podsholigi protektorati sifatida Buxoro

amirligi va Xiva xonligining siyosiy tuzumi. XX asr boshlarida O'rta Osiyo hududida davlat va huquq. O'zbekiston SSRning tashkil topishi va uning siyosiy-huquqiy tizimi.

13-mavzu. Oktabr to'ntarishidan so'ng O'zbekiston hududida davlat va huquq

XX asr boshlarida O'rta Osiyo hududida davlat va huquq. O'zbekiston SSRning tashkil topishi va uning siyosiy-huquqiy tizim

14-mavzu. Mustaqil O'zbekiston davlati va huquqi

O'zbekiston Respublikasining davlat hokimiyati organlari tizimi. O'zbekiston Respublikasi milliy huquqiy tizimining shakllanishi.

15-mavzu. O'zbekiston Respublikasida huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatining shakllanishi

Fuqarolik jamiyati tushunchasi va mohiyati. Fuqarolik jamiyatining tuzilishi va asosiy prinsiplari. O'zbekistonda fuqarolik jamiyatining shakllanishi.

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Huquqiy tartibga solish mexanizmi
2. Qonuniylik va huquqiy tartibot. Intizom
3. Yuridik ixtilof (kolliziya)
4. Huquqiy xulq-atvor, huquqbuzarlik va yuridik javobgarlik
5. Fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat
6. Qadimgi Sharq, Yunoniston va Rim davlati va huquqi
7. Ilk davlatlarning tashkil topishi va rivojlanish bosqichlari
8. Arab xalifaligining davlati va huquqi
9. Amir Temur va Temuriylar davlati va huquqi
10. O'rta va yangi asrlarda yevropa mamlakatlari davlati va huquqi (Fransiya, Germaniya va Buyuk Britaniya)
11. Amerika Qo'shma Shtatlari davlati va huquqi
12. Rossiya podsholigi mustamlakachiligi davrida O'zbekiston hududida davlat va huquq
13. Oktabr to'ntarishidan so'ng O'zbekiston hududida davlat va huquq
14. Mustaqil O'zbekiston davlati va huquqi
15. O'zbekiston Respublikasida huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatining shakllanishi

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni

tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Eramizga qadar O'zbekiston hududida davlat va huquq
2. Eramizning boshlaridan VII asrga qadar bo'lgan davrda O'zbekiston hududida davlat va huquq
3. Qadimgi Misr va Bobilning davlati va huquqi
4. Qadimgi Xitoy va Hindiston davlati va huquqi
5. Qadimgi Yunon va Rim siyosiy tuzumining shakllanishi
6. Qadimgi Yunoniston va Rim huquqining rivojlanish xususiyatlari
7. Arab xalifaligining oliy, markaziy va mahalliy hokimiyat organlari
8. Musulmon huquqiy tizimining xususiyatlari
9. IX–XIII asrlarda Movarounnahrda davlatchilikning rivojlanishi
10. IX–XIII asrlarda O'zbekiston hududidagi davlatlarning ijtimoiy-siyosiy tuzumi
11. O'rta asr G'arbiy Yevropa davlatchiligiga umumiy tavsif
12. O'rta asrlarda Yevropa davlatlari huquqiy tizimining xususiyatlari
13. Chig'atoy ulusining tashkil topishi va uning ijtimoiy-siyosiy tuzumi
14. Chingizxon «Yasog'i» – asosiy huquq manbai
15. Movarounnahrda markazlashgan Amir Temur davlatining tashkil topishi va uning davlat boshqaruv apparati
16. «Temur tuzuklari» – muhim tarixiy-huquqiy manba
17. Shayboniylar davlati tuzumi
18. Mustaqil o'zbek xonliklarining vujudga kelishi va ularning davlat tuzumi
19. Yangi davr Buyuk Britaniya davlati va huquqi
20. Yangi davr Fransiya davlati va huquqi
21. Yangi davr Germaniya davlati va huquqi
22. AQSH davlati va huquqi
23. O'rta Osiyoning Rossiya podsholigi tomonidan bosib olinishi va Turkiston o'lkasining siyosiy tuzumi
24. Rossiya podsholigi protektorati sifatida Buxoro amirligi va Xiva xonligining siyosiy tuzumi
25. XX asr boshlarida O'rta Osiyo hududida davlat va huquq
26. O'zbekiston SSRning tashkil topishi va uning siyosiy-huquqiy tizimi
27. O'zbekiston Respublikasining davlat hokimiyati organlari tizimi
28. O'zbekiston Respublikasi milliy huquqiy tizimining shakllanishi
29. Huquqiy davlat nazariyasining tarixiy manbalari
30. «Huquqiy davlat» tushunchasi va mohiyati
31. Huquqiy davlatning asosiy belgilari va xususiyatlari
32. Fuqarolik jamiyati tushunchasi va mohiyati
33. Fuqarolik jamiyatining tuzilishi va asosiy prinsiplari
34. O'zbekistonda fuqarolik jamiyatining shakllanishi

3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • davlat va huquq, uning paydo bo'lishi va rivojlanishi to'g'risida umumiy tasavvurga ega bo'ladi; • davlatning amal qilishi va uning tuzilmaviy organlari; davlat va huquqning tarixiy va hozirgi zamon tushunchasi, huquq shakllari, huquq ijodkorligi, huquqiy ong va huquqiy madaniyat, huquqbuzarlik va yuridik javobgarlik, ularning turlari; qonuniylik; davlat mexanizmini amalga oshirish kabi masalalarni, davlat va huquq tarixini bilib, bu bilimidan lozim darajada foydalana oladi; • talaba normativ-huquqiy aktlarni sharxlash va qo'llash, qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlarni Konstitutsiyaga va xalqaro-huquqiy standartlarga mos kelishi, davlat va huquq tarixidan olgan bilimlarini tarixiy merosni hurmatlash, hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo'llash, huquqiy muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'ladilar. Kurs natijasiga ko'ra ega bo'ladigan kompetensiyalar (KK): • Kelajakdagi kasbiy faoliyatda milliy g'oya, ma'naviyat, tarbiya va huquq ta'limi tizimidagi fanlar bo'yicha nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni namoyon etadi.(KK-1); • ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarishda ishtirok etadi (KK-4).
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Sh.A.Saydullayev. Davlat va huquq nazariyasi. Toshkent – 2021. 2. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Toshkent. «Adolat», 2018. – 528 b. 3. Davlat va huquq tarixi: IIV oliy ta'lim muassasalari uchun darslik // H. Odilqoriyev, N. Azizov, X. Madirimov. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. – 345 b.

4. Davlat va huquq tarixi: IIV oliy ta'lim muassasalari uchun darslik // H. Odilqoriyev, N. Azizov, X. Madirimov. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. – 345 b.

XI. Qo'shimcha adabiyotlar

1.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar / Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104 b.

2.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr /SH.M.Mirziyoyev. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 48 b.

3.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan. /SH.M.Mirziyoyev. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.

4.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O'zbekiston strategiyasi.-Toshkent, 2021. -458 b.

Axborot manbalari

<http://www.edu.uz>–O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti.

<http://www.uzedu.uz> – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi sayti.

<http://www.gov.uz>– O'zbekiston Respublikasi xukumati portali.

www.pedagog.uz

www.cspi.uz

www.pedagog.uz

www.edu.uz

www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK)

www.ziynet.uz - Ziyonet axborot-ta'lim resurslari portali

7. Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil “29” avgust dagi qarori bilan tasdiqlangan

8. Fan/modul uchun ma'sul:

O.Berkinov – CHDPU, “Milliy g'oya” kafedrası o'qituvchisi

9.	Taqrizchilar: M.X.Baratov – TDYU Fuqarolik huquqi kafedrasi professori, yuridik fanlar doktori. R.A. Ikramov – Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi” kafedrasi dotsenti, y.f.n.
----	--

